

Тема 6: ПІДПРИЄМНИЦТВО

1. СУТНІСТЬ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ФОРМИ.
2. ВИТРАТИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
3. ПРИБУТОК ТА РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ.
4. ЕКОНОМІЧНА РЕНТА ТА ЇЇ ВИДИ.
5. РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
6. МІЖНАРОДНА ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ.

“Що таке бізнес?

Бізнес – це система ведення справи.

Бізнес – це створення продукції.

Бізнес – це робота.

Бізнес – це центральна магістраль у нашій соціально-економічній системі.

Бізнес- це система, яку ми створили для задоволення наших бажань.

Бізнес – це те, як ми живемо”.

(“Концепція бізнесу” С.Розенблатт, Б.Нідлс)

Р.Кантільйон (початок ХУІІІ ст.) – підприємці - це особи з нефіксованими доходами, оскільки їх діяльність пов'язана з ризиком.

А.Сміт – визначає підприємця як власника ,що ризикує заради комерційного успіху.

Ж.Б.Сей – охарактеризував підприємництво як багатофункціональну діяльність, що включає поєднання і координацію факторів виробництва, організацію виробничого процесу

В.Зомбарт – визначав підприємця як:

- завойовника;
- організатора;
- творця.

Й.Шумпетер – підприємець - це "економічний лідер", "новатор", діяльність якого знаходиться в основі будь-якого розвитку.

*Підприємництво – самостійна, ініціативна, систематична на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг та заняття торгівлею з метою одержання прибутку.

ПІДПРИЄМНИЦТВО

Економічна категорія

відносини між суб'єктами господарської діяльності, спрямованої на досягнення такої комбінації економічних ресурсів, яка здатна забезпечити їм комерційний успіх

Модель господарської поведінки

ґрунтується на самостійності та незалежності суб'єктів стосовно вибору: що, як, для кого виробляти; на повній відповідальності за прийняті рішення та їх наслідки

Тип економічного мислення

властивий людям, здатним до підприємництва, характеризується оригінальністю ідей та підходів до вирішення господарських проблем

Господарське мистецтво

постійна, економічна, організаторська та управлінська творчість з метою пошуку способів адаптації і прагнення до змін, що можуть забезпечити комерційний успіх

* З юридичної точки зору підприємництво є видом господарської діяльності

ФУНКЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА

5 ВИДІВ КОМБІНАЦІЙ:

- нове благо або послуга;
- нова технологія;
- нові ринки збуту;
- нові джерела ресурсів;
- нова організаційна структура

Інноваційна

(сприяння генеруванню та реалізації нових ідей, здійсненню техніко-економічних, наукових розробок, проектів, пов'язаних з господарським ризиком)

Організаційна

(поєднання ресурсів виробництва в найоптимальніших пропорціях, контроль за їх використанням)

Ресурсна

(найтефективніше використання матеріальних, трудових, фінансових та інформаційних ресурсів унаслідок застосування досягнень науки і техніки)

Мотиваційна

(формування мотиваційного механізму ефективного використання ресурсів, максимальне задоволення потреб споживача)

МОДЕЛІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Класична
орієнтується на
максимізацію
віддачі від наявних у даної
фірми ресурсів

Інноваційна
передбачає використання
будь-яких можливостей
(у межах закону) для
підприємництва, навіть за умов,
коли
власних ресурсів не вистачає

Схема їх дій

- оцінка наявних ресурсів;
- вивчення можливостей досягнення мети;
- використання тієї можливості, яка забезпечить максимальну віддачу від наявних ресурсів

- формулювання мети;
- дослідження зовнішнього середовища у пошуках альтернативних можливостей;
- оцінка власних ресурсів у порівнянні з виявленими можливостями;
- пошук у зовнішньому середовищі додаткових джерел ресурсів;
- діяльність щодо реалізації мети

РИСИ

- основа на наявні ресурси;
- одноальтернативність з урахуванням минулого досвіду;
- заохочення стабільності та ефективності

- пошук нових ресурсів;
- багатоальтернативність, творчий пошук;
- заохочення ініціативи, новаторства

- венчурний бізнес;
- лізинг;
- інжиніринг;
- франчайзинг;
- технопарки
- та ін.

ОСОБИСТІ ЯКОСТІ ВДАЛОГО ПІДПРИЄМЦЯ (за дослідженнями американської фірми "Мак-Бер Компані")

- пошук можливостей та ініціативність (готовий до неодноразових зусиль, щоб подолати перешкоди; змінює намічену лінію поведінки, щоб досягнути мети);
- готовність до ризику (надає перевагу поміркованому ризику);
- спрямованість на ефективність та якість (знаходить шляхи робити продукти краще, швидше, дешевше);
- залучається до діяльності колективу (береться за справу разом з робітниками або замість них);
- цілеспрямованість (чітко формулює цілі, має багатоглядне бачення);
- прагне бути інформованим (особисто збирає дані про клієнтів-споживачів та замовників, постачальників, конкурентів);
- систематичне планування та спостереження (слідкує за господарськими показниками та використовує їх для прийняття рішень);
- здатність переконувати та встановлювати ділові та особисті зв'язки;
- самовпевненість (прагне до незалежності від правил і контролю інших людей, вірить у свою здатність виконувати складні завдання).

СУБ'ЄКТИ

громадяни України,
права яких не
обмежені законом

юридичні особи,
що володіють різними
видами власності

громадяни
іноземних
держав

ОБ'ЄКТАМИ підприємництва є різні види діяльності,
спрямовані
на виробництво певних товарів або надання певних послуг

ВИДИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- виробнича;
- комерційна (торгівельно-посередницька);
- фінансова

Економічні

Політичні

**ПЕРЕДУМОВИ
ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Правові

Психологічні

Партнерства

- з повною відповідальністю
- з обмеженою відповідальністю (ТОВ)
- з додатковою відповідальністю
- командитні

Одноосібні володіння
(в розвинутих країнах становлять 90-95% загальної кількості підприємств)

Організаційно-економічні форми підприємництва

Акціонерні товариства (корпорації)

- закриті (приватні)
- відкриті (публічні)

Малий бізнес є формою реалізації підприємництва

+ Сильні сторони малого бізнесу

- **швидке реагування на споживчий попит, що постійно змінюється;**
- **заповнення сфер ринку по виробництву дрібносерійної та одиничної продукції;**
- **створення умов розвитку конкурентного середовища;**
- **розширення межі економічної свободи;**
- **більш високий рівень індивідуальної відповідальності кожного робітника за результати своєї праці;**
- **активність щодо інноваційної діяльності;**
- **створення нових робочих місць;**
- **є основою для формування середнього класу.**

2. ВИТРАТИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Витрати виробництва – вартісна оцінка ресурсів (факторів виробництва),
затрачених на виробництво продукту**

Витрати суспільства – сукупність витрат уречевленої та живої праці, яка відображує вартість виробництва того чи іншого продукту для суспільства

$$W = (c + v + m)$$

**Спожиті засоби
виробництва
(c)**

**Заробітна плата
(v)**

**Прибуток
(m)**

Витрати підприємства – сукупність витрат,
що характеризує вартість виробництва
продукту для підприємства
(c + v)

- придбання обладнання
- закупівля матеріалів
- оплата праці
- оплата транспортних послуг
- орендна плата
- виплата % за кредит

Витрати на оплату економічних ресурсів, що поставляються зовнішніми постачальниками

Зовнішні (явні, видимі)

Витрати підприємства

Внутрішні (неявні, невидимі)

Витрати на використання власних (неоплачуваних) ресурсів

Нормальний прибуток

ЕКОНОМІЧНІ ВИТРАТИ

ВИТРАТИ У КОРОТКОСТРОКОВОМУ ПЕРІОДІ

Витрати підприємства

Сировина, матеріали, напівфабрикати

Електроенергія, паливо

Заробітна плата працівників

**Постійні
витрати
(FC)**

не залежать від
обсягу
виробництва

Амортизаційні відрахування

Орендні платежі

Виплата % за кредитами

Утримання управлінського
апарату

**Змінні
витрати
(VC)**

залежать від
обсягу
виробництва

Сукупні (валові витрати) – сума постійних та змінних витрат (TC)
 $TC = FC + VC$

Середні витрати – величина витрат на виробництво одиниці продукції

середні валові

середні постійні

середні змінні

$$ATC = \frac{TC}{Q}$$

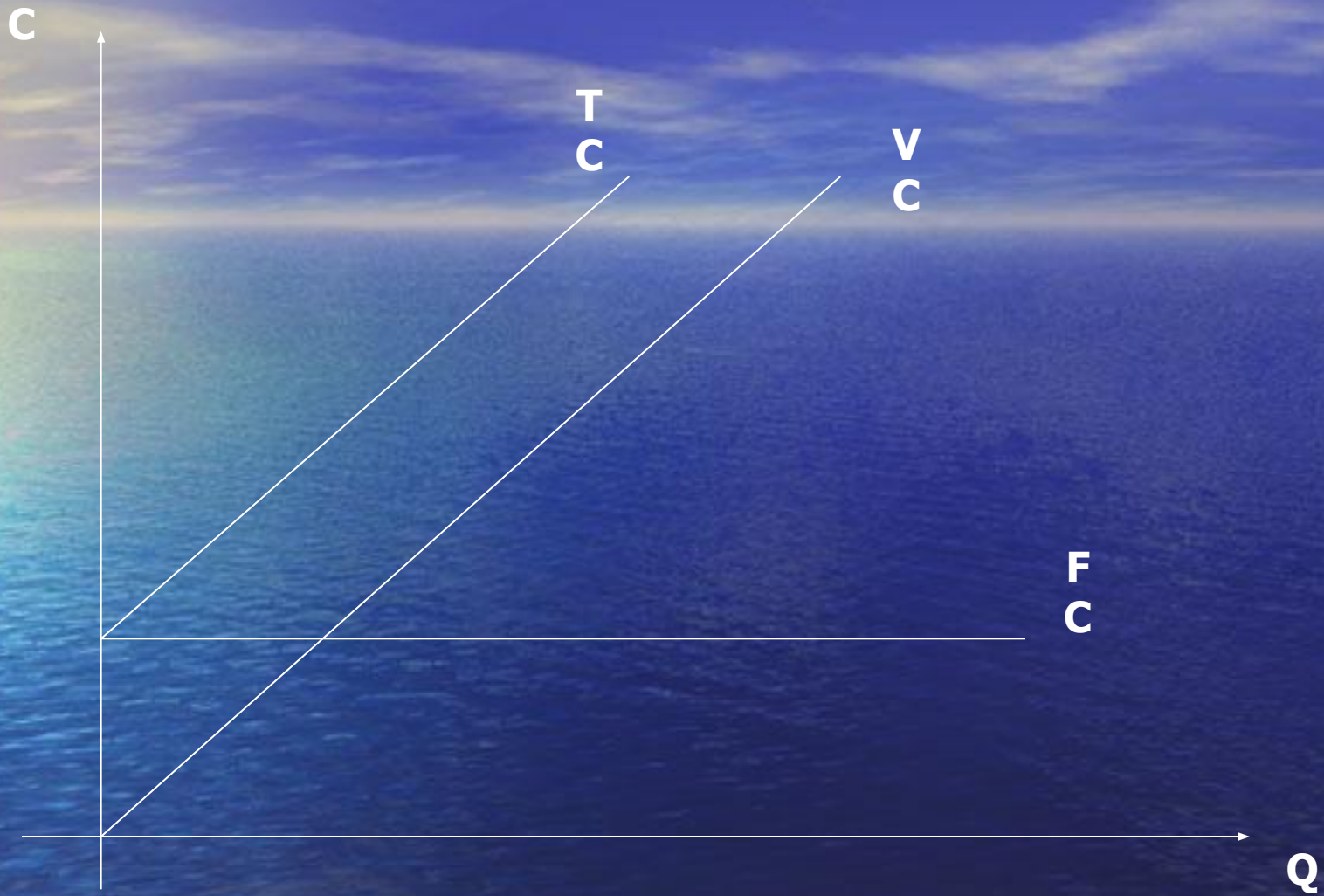
$$AFC = \frac{FC}{Q}$$

$$AVC = \frac{VC}{Q}$$

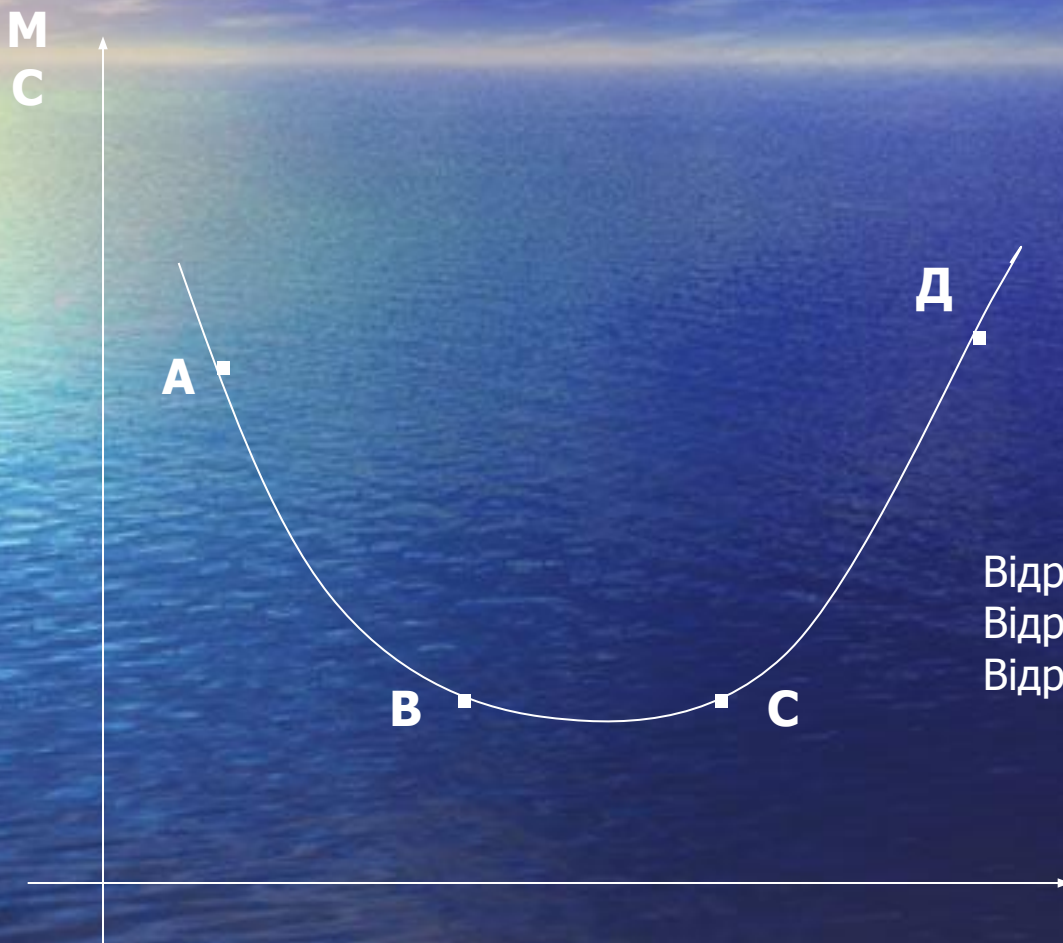
Граничні витрати – приріст витрат на виробництво ще однієї (додаткової) одиниці продукції

$$MC = \frac{\Delta TC}{\Delta Q}$$

ЗАКОН СПАДНОЇ ВІДДАЧІ – продукт кожної додаткової одиниці фактора виробництва буде зменшуватися, якщо величина витрат цього фактора збільшується, а інші фактори залишаються сталими

Відрізок АВ – зростаюча продуктивність
Відрізок ВС – постійна продуктивність
Відрізок СД – спадна продуктивність (віддача)

3. ПРИБУТОК ТА РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ

ПРИБУТОК

- результат неоплаченої праці найманих працівників, похідна та перетворена форма додаткової вартості, результат експлуатації капіталом найманої праці
(К.Маркс)

- дохід на капітал (А.Сміт)
- частина вартості, що залишається після вирахування заробітної плати (Д.Рікардо)
- поділяється на процент (дохід на капітал) та підприємницький дохід (винагорода за "талант, діяльність, дух порядку й керівництва") (Ж.Б.Сей)
- винагорода підприємця за утримання від споживання (Дж. Мілль)

сучасне трактування

(базується на природі підприємницької діяльності)

- плата за послуги підприємця, ініціативу поєднання економічних ресурсів;
- винагорода за новаторство, нововведення, управлінський талант підприємця;
- плата за ризик та невизначеність підприємницької діяльності;
- форма доходу підприємця, який здійснив капіталовкладення з метою досягнення комерційного успіху

ФУНКЦІЇ ПРИБУТКУ

- визначення кінцевих фінансових результатів діяльності підприємства (фірми), обсягу його грошових накопичень;
- бути головним джерелом фінансування витрат, спрямованих на виробничий та соціальний розвиток підприємства (фірми);
- бути головним джерелом формування фінансів держави – державного бюджету.

Балансовий прибуток – загальна сума прибутку від усіх видів діяльності

від основної діяльності

від допоміжної діяльності

від позареалізаційної діяльності

Балансовий прибуток

" _ "

податки

відсотки за кредит

інші обов'язкові відрахування

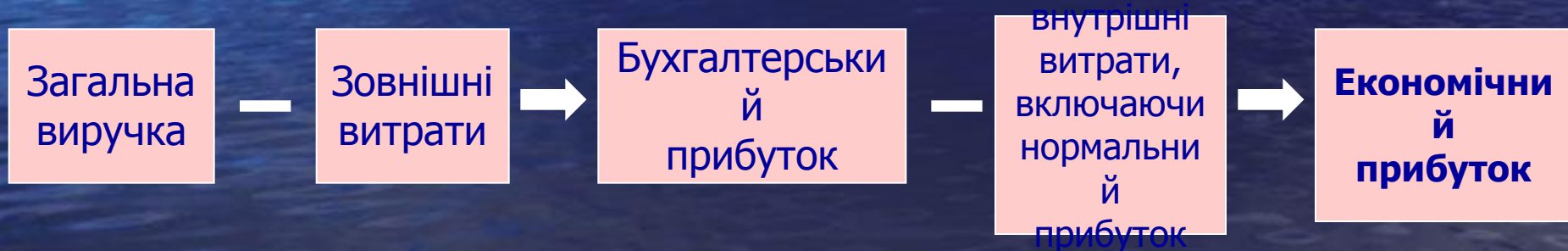
чистий прибуток

Прибуток – різниця між вартістю реалізованої продукції та витратами на її виробництво

$$PR = TR - TC, \quad TR - \text{виручка від реалізації}$$
$$TC - \text{сукупні витрати}$$

Бухгалтерський прибуток (обліковий) – різниця між вартістю реалізованої продукції і бухгалтерськими (зовнішніми) витратами

Економічний прибуток – різниця між вартістю реалізованої продукції і економічними витратами

Рентабельність характеризує прибутковість, дохідність підприємства

$$\text{Рентабельність підприємства } 100\% = \frac{\text{Прибуток}}{\text{К аван.}} *$$

$$\text{Рентабельність підприємства } 100\% = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Собівартість}} *$$

4. ЕКОНОМІЧНА РЕНТА ТА ЇЇ ВИДИ

Рента (лат. *reddita* – віддана назад, повернута) – особливий вид стабільного фіксованого нетрудового доходу, безпосередньо не пов'язаного з будь-якою формою підприємницької діяльності, що отримується власником обмежених ресурсів;
- є формою реалізації власності на відповідний ресурс

Умови утворення ренти

```
graph TD; A[Умови утворення ренти] --> B[наявність рідкісного, ексклюзивного, обмеженого ресурсу з визначеними якостями (або внаслідок природної рідкості, або штучно створених обмежень)]; A --> C[підвищений платоспроможний попит на даний ресурс (або на виготовлену з його застосуванням продукцію)];
```

наявність рідкісного, ексклюзивного, обмеженого ресурсу з визначеними якостями (або внаслідок природної рідкості, або штучно створених обмежень)

підвищений платоспроможний попит на даний ресурс (або на виготовлену з його застосуванням продукцію)

ВИДИ РЕНТИ

ПРИРОДНА РЕНТА

Природні ресурси

Земельна рента
Гірнична рента
Водна рента
Лісова рента
Промислова рента
Транспортна рента
Будівельна (міська)
рента
Рекреаційно-
туристична рента
Аеротранспортна
рента
Екологічна рента
Екологічна антирента

НЕПРИРОДНА (ЕКОНОМІЧНА) РЕНТА

Фінансові ресурси

Фінансова рента
Монополістична
рента
Торговельна рента
Спекулятивна рента
Виробнича рента
Майнова рента
Дарована рента
Експортно-
імпортна рента
Історико-
культурна рента
Гонорарна рента

Інтелектуальні ресурси

Інтелектуальна
рента
Технологічна
рента
Інноваційна рента
Інформаційна
рента
Рента навчання
Рента відносин
Організаційно-
управлінська
рента
Освітня рента

Адміністративні і ресурси

Політична
(адміністративна
,
бюрократична)
рента
Кримінальна
("тіньова")
рента

Земельна рента – економічна форма реалізації права власності на землю

Форми земельної ренти

диференціальна

абсолютна

монопольна

диференціальна
рента I

диференціальна
рента II

Види відмінностей	Диференціальна рента	
	I	II
Умови утворення	Відмінність земель за природною родючістю та місцезростанням	Відмінність земель за економічною родючістю
Джерела додаткового прибутку	Різниця між суспільною (ринковою) та індивідуальною ціною на кращих та середніх земельних ділянках	Різниця між суспільною (ринковою) та індивідуальною ціною, яка є наслідком покращення землекористування на орендованій ділянці
Хто привласнює прибуток	Власник	В межах терміну оренди - підприємець